

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

שכר משגיחי כשרות שלא נשכרו

תיק ממונות מס' 1315-סט

(מהד' יח כסלו)

צד א': א', מפקח כשרות, בשמו ובשם ב' וג'
צד ב': גופי הכשרות ד' וה'

נושא הדיון

א' נשכר ע"י גוף כשרות ד' לפקח על כשרות פירות וירקות הנלקטים בשדות נכרים, הן מחשש כלאים והן מחשש שביעית, לפי שכר של 10.000 ש"ח ברוטו לחודש, בתוספת הוצאות, כמו הוצאות רכב, טלפון וכד'. א' עשה עבודתו במשך חודש ועשרים יום עד שהתפטר (או פוטר, כל צד טוען גירסה אחרת).

טוען א' שאמנם קבל את שכרו עבור ימי עבודתו, וכן עבור הוצאותיו בחודש הראשון ומקצת מהוצאות החודש השני, אך עדיין נותר חוב של כ-4.000 ש"ח עבור יתר ההוצאות של החודש השני, וזה עפ"י קבלות שנתן לד'.

נציג גוף הכשרות ד' כופר בכל וטוען ששילמו לו כל מה שהיה מניע לו, משום שא' לא עבד בחודש השני אלא 20 יום, והוא קבל משכורת ברוטו של 9.400 ש"ח, כמעט כמו עבור חודש מלא, וזאת כדי לכסות גם את ההוצאות. באשר לחשבון ההוצאות שהגיש א' ולפיו מגיעים לו עוד כמה אלפי ש"ח, משיב ד' שיש בו הוצאות שהוציא על דעת עצמו מבלי שהיה לגוף הכשרות צורך בהן, ובין הקבלות שהגיש על הוצאות דלק ישנן כאלה שהונפקו אחרי סיום עבודתו אצל ד', וישנן כאלה שניתנו עבור רכבים אחרים. א' משיב שהיה מוסכם בינו לבין נציג גוף כשרות ה' - שאצלו עבד בשנה שעברה, ובין גופי הכשרות לבין עצמם היו הסכמים בקשר לתשלומים - שיקבל 2 ש"ח על כל ק"מ נסיעה, ולא עפ"י הקבלות, ואת הקבלות מסר רק "לכיסוי". ד' משיב שאצלם אין משלמים לפי 2 ש"ח לק"מ אלא רק לפי קבלות של הדלק, והסיכום עם גוף הכשרות ה' אינו מחייב אותם. שוב חזר א' ו"נזכר" שד' התחייב לו רק את המשכורת, ואילו ה' התחייב לו על ההוצאות, וע"כ תביעתו על ההוצאות היא מה'.

בדיון ראשון תבע א' שכר והוצאות גם בשם שני משגיחי כשרות, ב' וג', שלקח אתו לעזרה בהשגחה עם רבוי הקטיפה, וזאת כדי להשגיח באיזור מסויים בחברון שם קיימת בעיה של כלאים. לטענתו גוף הכשרות ד' ידע שהם עובדים אתו בהשגחה, ואף שילם לב' שכר עבור

עבודתו בחודש הראשון (לפי שעות עבודתו), אבל לא שילם לו עבור עבודתו בחודש השני כלום. ג' עבד מהחודש השני, ולמרות שהגיש חשבון ומילא טופס מס, לא קבל שכר (ד' מציג את טופס העובד של ג', ושם נכתב שהוא מולא רק חודש אחרי פיטוריו של א'). את הצורך בתוספת משגיח מהחודש השני מסביר א' בגלל הגדלת שטחי התוצרת בחברון שם קיימת בעיה של כלאים, וכך נהג גם בשנה הקודמת כשעבד בועד הכשרות ה'. א' אומר שהוא עצמו שילם לב' וג' את המגיע להם - למעט 500 ש"ח - בכוונה לתבוע אח"כ החזר מגוף הכשרות. "בתחילה נתתי להם את הכסף כהלוואה, אך הם סירבו לקבל הלוואה, ואז אמרתי להם שזה לא כהלוואה", אמר א'.

בדיון שני הודיע א' שב' וג' הודיעו לו שהם מבטלים את יפוי הכח שנתנו לו לדון בבית הדין, והם יתבעו את שלהם בדרכים אחרות. ד' הגיב שאחרי שנתנו לא' יפוי כח לדון בבית דין אינם יכולים להפסיק את הדיון ולפנות למקום אחר.

בדיון ראשון הכחיש ד' שהעסקת ב' וג' היתה בהסכמת ועד הכשרות. לדבריו, ועד הכשרות לא בקש ולא הסכים להעסיק את ג', ולכן אינו חייב לשלם לו שכר. את תשלום השכר לב' עבור החודש הראשון מתרץ ד' שהוא נעשה לכיסוי הוצאות של א' כדי להעלים מס(?). בדיון שני הודה נציג גוף הכשרות ד' שידע מהסקתו של ב' ומה שלא שילם לו עבור החודש השני היה בטעות.

את התביעות הגיש א' גם נגד ועד הכשרות ה', שאצלו עבד בשנה שעברה, ולדבריו, הוא זה שאמר לו לעבוד בשנה זו עם ועד הכשרות ד', וכשתבע את תביעותיו מד' ולא נענה הבטיחו לו ראשי ועד כשרות ה' שאם לא יקבל מד' ישלם לו ה'. א' מסביר שכלפי ד' יש לו תביעה ממונית וכלפי ה' יש לו תביעה מוסרית. נציג ועד כשרות ה' מכחיש את הדברים מכל וכל: "לא אנו אמרנו לא' שהשנה יעבוד עם ד'", "לא הבטחנו לו שאם לא יקבל מד' נשלם לו אנחנו". עוד אומר נציג גוף הכשרות ה' שפעם אחת ראה את א' בסניף הדואר בנבעת שאול, וכשטלפן אליו ושאל אותו "היכן אתה?" השיב: "בחברון".

א' מוסיף שארבעה ועדי כשרות שונים, ואף יותר, סומכים עליו גם היום בהשגחה, כשהוא עובד באופן עצמאי לחלוטין ואינו שכיר של אף אחד מועדי הכשרות, ונותנים את חותמם על התוצרת שמביא בהשגחתו, למרות שהתוצרת מניעה משטחי "A", מקומות שרק הוא וצוות משגיחיו מסתכנים ונכנסים לשם, אבל הרבנים האחראים בועדי הכשרות אינם נכנסים שם בגלל הסכנה.

פסק דין

- א. נדחית תביעתו של א' מגוף הכשרות ד' לתוספת תשלום עבור הוצאות שלא שולמו לו, אחרי שהודה שד' התחייב לו רק את המשכורת, ואילו על ההוצאות התחייב ה'.
- ב. תביעתו של ג' נדחית.
- ג. אחרי שב' וג' יפו את כוחו של א' לדון בתביעתם בבית הדין, וא' חתם בשמם ומכוחם על כתב הבוררות, אינם יכולים לחזור בהם ולדון במקום אחר.
- ד. בית הדין מביע פליאתו על ועדי הכשרות שהאשימו את א' בשקרים, ובו בזמן נותנים את חותם הכשרות שלהם על תוצרת שרק הוא יודע את טיבה.

(-) דוד יהושע קניג

(-) שמואל יגר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. משגיח כשרות שעבד מעצמו מבלי שנתבקש ע"י ועד הכשרות שצורך את התוצרת, האם מגיע לו שכר על עבודתו.
- ב. הפורע חובו של חברו.
- ג. חשוד לשקר, אם נאמן על שאר איסורים.
- ד. תובע שהודה בבית הדין שתביעתו מה' היא מוסרית בלבד, האם יכול לחזור בו ולומר "נזכרתי" שה' התחייב לשלם לו, ולהפוך את תביעתו מה' תביעה ממונית.

תשובה

- א. הקשו התוס' בכתובות קז ב מדוע הפורע חובו של חצירו אינו חייב לו מדין יורד לשדה חצירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו כארס, וכן הצונה חורצתו של חצירו דנותן לו מה שההנהו צ"מ קא א, ותירץ משום דיורד לתוך שדה חצירו השבח צעין ודין הוא שיטול, אבל הכא לא השביח לו שום שבח נכסים אלא שהלילו מגזיית צעל חובו ולא מידי יהיב ליה, והוה כמצריח ארי מנכסי חצירו דאע"ג דמהנה אותו לא מתחייב מידי כדמסיק בנדריס לג ב. ע"כ. וכ"כ בתוס' הרא"ש ורא"ש וחי' הריטב"א ונ"י ומרדכי (סי' רעג) כתובות סס, ומרדכי צ"מ סי' שמב, ועיי' מחנ"א נזקי ממון סי' ב צדעתס. וכ"כ בשו"ת פרי תבואה ח"ב סי' נח צדעת תוס' צ"מ קיב ב ד"ה קלילה. ועיי' מחנ"א נזקי ממון סי' ב צדעתס. וכתב בחלקת יואב

ח"מ סי' ט שלפ"ז סרסור שהציא קונים לפוחר שלא מדעתו אינו חייב לשלם לו שכרו. ועיי' ברכת שמואל ב"מ סי' כו אות ד וספר זכרון "נלר מטעיי" עמ' שס בשם הגר"ח דאדבר עליך לשלטון דחשיב כסף לענין קדושין, מ"מ לענין דין יורד אינו חייב לשלם עבור זה, דהחיוצ ביורד אינו משום פועל אלא משום דיש לו שותפות בשבח, ואדבר עליך לשלטון אמנס נחשב פועל אבל שבה אין כאן בגוף הדבר. וכדעה זו פסק בשו"ת יכין וזועז ח"א סי' לח. וכתב במשנת ר' אהרן הל' שכנים פ"ג ה"ג אות ז (עמ' סב) דאין דין יורד אלא היבא דאית ליה שבה צעין אלא הנהנה, ועיי' חידושי הרי"ם כתובות שם שלדעתם טעם החיוצ ביורד הוא משום שנעשה כשותף עם בעל הקרקע בשבח, אבל כשאין השבח צעין אינו שותף. אך כבר נחלקו בזה ראשונים ואחרונים והדברים ארוכים. ועיי' פס"ד ירושלים ז עמ' רלא ועמ' רלד ועמ' שב וכרך ט עמ' ריז. והנה בעבודת השגחה על תולרת חקלאית הנלקטת משדות נכרים, שהעבודה היא להשגיח שלא ילקטו משדות שיש בהם איסורי כלאים ושביעית, והתולרת אינה של המשגיח אלא של בעלי השדות, ואח"כ מוכרים הנכרים את תולרתם לועד הכשרות, ונמלא שהשבח שהשגיח המשגיח בהשגחתו מסתכס בזה שלולי עדותו לא היה ועד הכשרות קונה את התולרת מהנכרי, וא"כ נראה שהשבח שמשגיח המשגיח אינה כשבח צעין, אלא דומה יותר למצריח ארי, ולדעת התוס' ודעימיה לא נאמר בזה דין יורד, לפיכך אין לחייב את ועד הכשרות בשכרם מדין יורד. ואולי י"ל דדומה לסרסור שכתב בהגר"א לשו"ע סי' קפה ס"ק יג וסי' פז ס"ק קיז בשם מהר"ם שחייב מדין יורד שלא ברשות בשדה העשויה ליטע, אלא שדעה זו חולקת על התוס' ודעימיה ומחייבת מדין יורד גם כשהשבח אינו צעין. ול"ע, ועיי' להלן בדברי הגר"א מרמורשטיין שליט"א.

ב. הלכה היא שהפורע חוצו של חצירו הרי זה מניח מעותיו על קרן הלצי. כן פסק בשו"ע סי' קכח סעי' א עפ"י גמ' כתובות קח א.

לפיכך, גם אם היה חוצו על ועד הכשרות לשלם את שכרם של צ' וג' מדין יורד, מ"מ אחרי שאי פרע להם את השכר במקומו של ועד הכשרות, על זה נאמר הניח מעותיו על קרן הלצי.

ג. פסק הרמב"ם עדות פי"א ה"ז והלאה: ע"א נאמן באיסורין אע"פ שהוא פסול לשאר עדיות, שהרי רשע בעבירה שחטו שחיטתו כשרה ונאמן לומר כהלכה שחטתי וכו', לפיכך החשוד על דבר יש לו לדון בו ולהעיד בו לאחרים, חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים. כ"לד, נאמן ע"ה לומר פירות פלוני מעושרין הן וכו', לפי שאימת האיסורין על הרשעים ואין אימת הממון עליהם. ע"כ. וכן פסק הרמ"א בשו"ע יו"ד סי' קכז סעי' א. אמנס עיי"ש בהשגות הראב"ד שחלק.

ובנידון דידן שועדי הכשרות נותנים את חותמם על כשרות תולרת שכלל לא היו במקום, והם סומכים על פלוני ואלמוני העובדים באופן עלמאי ולא בשכירותם, מצלי לידע את הליצור על כך - והם עלמס מאשימים אותו שטוען טענות שקר בצית הדין כדי לזכות בכסף שלא מגיע לו - עליהם מתאימים דברי החזו"א שאמור"ר הגרבי"ל ז"ל אמר בשמו - בעקבות מעשה שהיה במפעל לממתקים ברמת גן - שהרב

הנותן את חותם הכשרות שלו להעיד על כשרות המולר, הוא בגדר עד זומם שהזוממים אומרים לו עמנו היית, כלומר שיכול להיות כדצריך שהמולר כשר, אזל אתה לא היית שם שתוכל להעיד על הדבר!
 ה. פסק צש"ע סי' פ"א סעי' כט: המודה לחצירו צפני עדים קבלתי ממך כך וכך מחוב שיש לי עליך אין לריך לומר אתם עדי צין שהיא מלוה צשטר צין שהיא מלוה ע"פ שאין שייך כאן לא טענת השטאה ולא טענת שלא להשציע. וכתב הש"ך ס"ק עג דדוקא בחייב אני שייך טענת השטאה או השצעה משא"כ צכה"ג. ולשון קלת פוסקים דלא שייך אלא צנתצע ולא צתוצע, וכתב צ"י לעיל ריש סי' לצ.
 לפי"ז תוצע שהודה צצ"ד שאין לו תציעה ממונית מה' אלא תציעה מוסרית, משום שהתחייבות אליו היתה מדי ולא מה', ואח"כ חזר ואמר "נזכרתי" שה' התחייב לי על ההולאות, אינו יכול לחזור צו מהודאתו הראשונה. ומאידך, מכיון שצדיון השני הודה שדי התחייב לו רק את השכר ולא את ההולאות, אינו יכול עוד לתצוע את ההולאות מדי'.

אברהם דוב לוינ.

ב

שאלה לדיון

קבלן שפרע חובו של בעה"ב לפועל משנה.

תשובה

דין פורע חובו של חצירו שאין הלווה חייב להחזיר למשלם את החוב, הוא משום שהלוה טוען שמא הייתי מפיים את המלוה והיה מוחל לי, וכמו שכתב הרמב"ם מלוה ולוה פכ"ו ה"ו, וא"כ כאן קשה לומר סברא זו, שהרי ועד הכשרות טוען שהוא מכיר רק את א' ומלידס רק הוא הפועל שלהם, וזה ששילמו למשגיח צ' צחודש הראשון זה היה בגדר הולאות רכצ וכד', אלא שרשמו את זה כאילו כשכר עצודה של צ', וא"כ אפילו נאמר שא' אמר לצ' "שכרך עליהם" מ"מ אין צוה לחייב את ועד הכשרות, ואדרבא, ועד הכשרות רואה את עלמו 8 מחוייב רק לא'.

ועוד, שבראה שגם צ' עלמו סמך על א', שהרי צ' לא הכיר את ועד הכשרות כלל, ומסתבר יותר שנחשב כאומר "שכרך עלי", או עכ"פ שאני ערב על השכר שלך, וצאופן כזה מפורש צריטצ"א צ"צ קעד צ ד"ה ולענין, וכן צש"ך סי' עז ס"ק צ, דכשיש ערבות זה לזה לא אמרינן מצריח ארי. ואפילו אם נאמר שאין כאן ערבות גמורה של א', מ"מ מלאתי צשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שלג דכל שחוזרים על שולחיהם הוא כערצ, ויותר מזה כתב צשו"ת מהריט"ן (הישנות) סי' ריט ד"ה גדולה, שאם המלוה צא מעלמו ומצקש

ממנו תשלם לי את חובי ותגבה אותו מהלוה (צ"ן צריוח וצ"ן שלא צריוח) זה אינו נקרא פורע חובו של חצירו אלא כעין מוכר שט"ח לחצירו, וצודאי יכול לגבות מהלוה. א"כ צניד"ד שכל העייל ונפיק חזוי של צ' וג' הוא על א', שעליו כל תלוותיהם וממנו הם מבקשים תשלם לנו, אין הוא נקרא פורע חובו של חצירו.

ולענין שכרו של צ', נראה שכיון שלפי טענת ועד הכשרות מה ששילמו בחודש הראשון שכר לצ' היה צמור הולאות של א', כלומר שועד הכשרות הכיר בשכר זה כהולאה של א', כיון שהוא התחייב לשלם לצ' עבור עזרתו בעבודה, וא"כ יש להוסיף הולאה זו גם עבור החודש השני, ולפי החשבון נראה שיש לחייב את ועד הכשרות לשלם לא' עוד 5.800 ש"ח.

דוד יהושע קניג.

הערה

א. לפי מש"כ ידידי הדיין הגרד"י קניג שליט"א שב' סמך על א' שידאג למשכורתו ולא על ועד הכשרות, וכל חביעתו היא מא', נמלא שגם מדין יורד אין לחייב את ועד הכשרות, וכמו שכתב בחי' חת"ס ב"מ יד ב ד"ה ומה שהקשו. אמנם לענ"ד - מתוך סיפור הדברים שסיפר א' בבית הדין - נראה שסמיכות דעתו של צ' לתשלום משכורתו היתה על ועד הכשרות, אלא שא' היה האמלעי ביניהם, וגם ועד הכשרות הכיר בזה, שהרי שילם לצ' "משכורת" עבור החודש הראשון. ולא נראה לקבל את גירסתם כאילו היה זה תשלום הולאות לא' ורק כדי לברוח ממס כתבו את זה כמשכורת לצ' ולפי מה שנאמר בדיון בבית הדין ע"י א', היה אמנם מדובר בינו לבין ועד הכשרות על העלמת מס ע"י תשלום חלק מהשכר לבתו של א', דבר שלא קויים, אך לא נאמר כן בקשר לצ'. וממילא נראה יותר שב' היה בחודש הראשון שכיר של ועד הכשרות ולא של א', ולכן גם בחודש השני, אם צ' היה שכיר של מישהו, לא היה שכירו של א' אלא של ועד הכשרות, וועד הכשרות מחנער משכירותו.

ב. את חישוב החוב נראה יותר לחשב לפי הברוטו ולא לפי הנטו.

א.ד.ל.

א. בענין יורד שהשבח אינו בעין, כתב בחלקת יואב חו"מ סי' ט וז"ל: שיטת התוס' בכתובות דאין לריך לשלם על ההנאה שאינה בעין, אך בזה לא קיי"ל כהתוס' דהרי קיי"ל בחו"מ סי' רסד סעי' ד ברמ"א דמי שעושה עם חצירו פעולה או טובה לריך לשלם לו, ולהתוס' יהיה תמיד פטור משכר מרסור כל שלא ליוה לו. ע"כ. ובשו"ת בית שלמה חו"מ סוף סי' קכה כתב וז"ל: ומ"ש המחנ"א רחיה מדברי התוס' בכתובות וכו' אבל באמת התוס' לא נתכוונו בזה רק למעט פריעת חובו הוא דאתי וכו', אבל כל הפוסקים נמשכו אחר שיטת התוס' בצ"ק ריש דף נח דכל שהיה היזק ברור ומלילו מזה או שעשה לו טובה ברורה חייב לשלם מדינא כדקיי"ל צמ"י רסד, ועיי"ש בתוס' שהביאו הך דהאומנין דע"י שאוכר הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חצירו דנוטל מצעה"ב מה שההנהו, ומשמע דאף דאין השבח ניכר בעין וכו'.

הרי לפנינו משני פוסקים דלא פסקינן בזה כדברי התוס' כתובות, ומחייבין מדין יורד כשהנהו אף כשהשבח אינו בעין (והוצאו כל השיטות באנל"ת כרך כג עמ' תלט ואילך).

ובנידון דידן, הלא בשעה שהשיגה היתה התולרת שייכת לנכרי, ואיך יוכל לתצוע השבח מועד הכשרות

שרק אח"כ קנו התולרת מהנכרי, אמנס לסוצרים שחיוצ יורד הוא מדין משתרשי ליה, עיי פס"ד ירושלים כרך ז עמ' שב מקלוה"ח סי' רמו ס"ק א ושערי ישר ש"ג פכ"ה, י"ל שיכול לתצוע את ועד הכשרות משום שהרויחו ממון שהיו לריכים להוליא ללורך ההשגחה, שהרי זלעדי ההשגחה לא היו קונים, ולא רק את ועד הכשרות ד', אלא גם את כל ועדי הכשרות שקנו אח"כ מועד הכשרות ד' את התולרת הזו, שהרי כולם נהנו בסופו של דבר מההשגחה של המשגיחים. ועוד, לפי מש"כ בשערי ישר שם נחשב כאילו שכרו צפירוש הוהיל והדבר עומד לכך, ה"ה צניד"ד נחשב כאילו ועד הכשרות שלח אותם להשגיח, וגם גילה דעתו דניחא ליה בהשגחה זו, אח"כ הם כשותפים בהולאה זו ולריך לשלם למשגיחים את שכרם ושאר הולאות שהיו להם.

ב. ועוד נראה עפ"י החות יאיר סי' קנד צשתדלן שהיה לו יותר הולאות מכפי שחשב, שריך לשלם לו ההולאות, עיי"ש, אח"כ צניד"ד שסיכמו עם א' על שכר עבודה חדשי בתוספת הולאות, אח"כ זה שלקח את שני המשגיחים לעזור לו הרי זה בכלל הולאות שחייבים לשלם לו, כמבואר צש"ך סי' שו ס"ק ה עפ"י רש"י ורע"ב דשכר טרחו של כל יום לריך ליתן דזהו בכלל ההולאה.

ג. ועוד נראה שצניד"ד שצשנה הקודמת עצדו אלל ועד כשרות ה' והשנה - מתוך סידור עבודה פנימי עצדו אלל ועד כשרות ד', ה"ז דומה למש"כ הרמ"א בשו"ע סי' שלג סעי' ח עפ"י